

Tervetuloa Soppeen, sivistyksen ja oppimisen tiedekeskukseen!

Soppi on paikka, jossa voit pohtia, miten oppiminen ja sivistys ovat olleet rakentamassa Suomea ja miten ne rakentavat kestäväää tulevaisuutta.

Tiedekeskuksessa oivallat, miten sinä liityt omalla tarinallasi suomalaisen sivistyksen tarinaan.

Aikajana

Aikajana kertoo, miten sivistys ja kasvatus elävät ajassa. Kansainväliset aatevirtaukset ja tapahtumat ovat vaikuttaneet siihen, mitä ajattelemme ihmisyydestä, kulttuurista, kansakunnasta, kasvatuksesta ja demokratiasta.

Ajatuksillamme sivistyksestä ja sen päämääristä on ollut keskeinen asema suomalaisen yhteiskunnan rakentamisessa. Sivistys ja kasvatus ovat auttaneet löytämään ratkaisuja kunkin aikakauden suuriin kysymyksiin.

1. Antiikki, katedraalit, sana kansankielelle

Eurooppalaisen sivistyskäsitteen perusta on antiikin Roomassa ja Kreikassa. Kaupunkivaltioissa kehittyivät tieteet ja ajatteluntaitojen koulukunnat. Keskiajalla tietoa kokosivat katolinen kirkko ja papisto.

Uskonpuhdistuksessa katolisen kirkon ylivalta murtui. Raamattua ryhdyttiin kääntämään eri kielille, ja kirjapainotaidon ansiosta ne olivat useampien ulottuvilla. Sana alkoi kuulua kaikille.

2. Järki ja tiede

Valistuksen aika 1700-luvulla korosti järjen ja tiedon merkitystä. Kasvatusta ja koulutusta pidettiin välttämättöminä edistykselle. Ne olivat valistuneen ihmisen perushyveitä syntyperästä riippumatta. Tieteellinen kasvatuserittelu sai näin alkunsa.

Romantiikan ajan sivistysihanteeseen kuului se, että jokainen kehittäisi itseään monipuolisesti, täyteen mittaansa. Ihminen ei ainoastaan tiennyt asioita, hän myös loi niitä. Kasvatuksella pyrittiin vahvistamaan ihmisten valtaa omasta toiminnastaan. Yksilö ei ollut enää yhteiskuntakoneiston tahdoton osa.

3. Kansallinen herääminen

Suomi kasvoi 1800-luvulla kansakuntana vahvasti sivistyksen varaan.

Filosofi ja valtiomies Johan Vilhelm Snellmanin ajattelu pohjautui saksalaiseen Bildung-perinteeseen. Snellmanin mukaan ihminen saattoi tulla sivistyneeksi ainoastaan yhteisössä ja kansallisessa kulttuurissa. Sivistys edellytti vuorovaikutusta muiden kansakuntien kanssa.

Snellmanilainen sivistys velvoitti olemaan tietoinen aikakauden suurista kysymyksistä ja löytämään niihin ratkaisuja. Sivistynyt ihminen kantoi vastuunsa ja kehitti arvoja ja normeja.

Vapaa kansansivistystyö on Pohjoismaissa keskeinen aikuisoppimisen muoto. Sen piirteitä ovat toiminnan autonomia, humanistinen lähestymistapa sekä ihmisen kasvun ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen. Sen pedagogiikka painottaa kohtaamista ja vuorovaikutusta.

Työväenliike nousi 1800–1900-lukujen vaihteessa. Se suuntasi toimintansa alhaalta ylös, työläisiltä valtaapitäville. Sivistys kuului kaikille yhteiskuntaluokille. Tämä oli tärkeä käännekohta suomalaisen sivistyksen historiassa.

Kansallisuusliikkeen koulutuspoliittinen ohjelma ohjasi koulun kehitystä pitkälle maailmansotien jälkeiseen aikaan.

Kansakoulujen perustaminen oli osa pohjoismaista kansallisuusaatetta ja ilmensi sivistysfilosofioiden juurtumista Suomeen. Kansakoululla oli iso merkitys kansalliselle tietoisuudelle ja suomen kielen kehittymiselle. Uno Cygnaeus ja Zacharias Joachim Cleve uudistivat koulua 1800-luvun Suomessa. He saivat virikkeensä eurooppalaisesta, humanistisesta kasvatuserittelusta.

Koulun tehtävä oli kehittää lapsen persoonallisuutta kokonaisvaltaisesti, lapsen omaa kehitystä kunnioittaen. Koulutuksen piti nivoutua lapsen omaan elämänpäiiriin. Siksi kansakoulun oppiaineisiin otettiin muun muassa käytännön käsityön opetus. Lukiossa korostettiin muun muassa klassisia kieliä.

4. Tasa-arvon vuosisata

Toinen maailmansota muutti maailmaa. Ajatus universaaleista ihmisoikeuksista ja globaalista vastuusta tulivat osaksi sivistysihannetta. Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco nosti 1960-luvulla esiin koulutusjärjestelmän kyvyttömyyden vastata kehitysmaiden kasvaviin ongelmiin.

Suomessa alettiin 1960-luvulla puhua vapaan kansansivistystyön sijaan vapaasta sivistystyöstä. Samalla koulutuksen sosiaalinen ulottuvuus hämärtyi. Kansansivistyksen oli ajateltu palvelevan inhimillistä kasvua ja sivistystä, nyt niiden tilalle tulivat yhteiskuntapolitiikan määrittämät tavoitteet ja muutosvaatimukset. Keskusteluissa alettiin painottaa myös koulutusjärjestelmän ulkopuolisten instituutioiden roolia.

Vuonna 1972 Unesco esitteli elinikäisen oppimisen kannanoton. Sen mukaan ihminen pyrkii koko elämän ajan tulemaan omaksi itsekseen ja kehittymään älyllisesti, moraalisesti ja emotionaalisesti.

Elinikäisen kasvatuksen tavoite on erityisesti ihmisen kasvumahdollisuuksien luominen. Oppivan yhteiskunnan käsite tarkoittaa yhteiskunnallisia järjestelyitä, jotka tukevat kasvatuksellisia tavoitteita mahdollisimman hyvin.

Ympäristökysymykset kohosivat kasvatuseroagendalle 1970-luvun öljykriisin myötä.

5. Kestävä tulevaisuus

Liitämme sivistykseen olennaisina vastuunkannon sekä yhteiskunnallisiin haasteisiin tarttumisen. Meidän tulee ymmärtää vastuumme kaiken elämän hyvinvoinnista maapallolla sekä huolehtia tulevaisuuden elämän edellytyksistä.

Ekologinen kriisi, eriarvoisuuden lisääntyminen ja populismin nousu ovat viheliäisiä ongelmia Suomessa ja kaikkialla maailmassa. Ihmisoikeudet, kestävä kehitys, globaali vastuu ja tasa-arvo ovat opetussuunnitelmien tärkeitä arvoja.

Olemme kulkeneet sivistyksen polulla antiikista tähän päivään. Aikakausien läpi jotkin asiat pysyvät: Koulutuksen tehtäviä ovat edelleen inhimillisen kasvun ja eettisen toimijuuden tukeminen. Vilkas keskustelu sivistyksen ja oppimisen teemoista ja kehittämisestä jatkuu myös tulevaisuudessa.

Outro

Kiitos, että tulit osaksi sivistyksen tarinaa. Sivistys elää vuorovaikutuksessa – tule mukaan keskusteluun: mitä sinun mielestäsi sivistys on vuonna 2024?

Tuotanto

Käsikirjoitus

Kristiina Andreasson, Nina Hjelt

Editointi

Kirsi Hutri